בואו חשבון

הרב אברהם ברדה - רב בית הכנסת יד הגיבורים

"...האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב"[1]. מרוצת השנה גוועת, הולכת לקראת סיומה. קצב החיים המסחרר מואט בהדרגה והיהודי נדרש לעצור ולהתבונן. לערוך חשבון ולבדוק את תוצאות המאזן השנתי שלו, האם מצוי הוא ביתרת זכות או שמא חלילה ביתרת חובה.

מבדק זה שונה הוא במהותו ממבדקי החיים המתגלגלים לפתחינו, חשבונו של בורא העולם עם נתיניו הינו נשגב ממערך מתמטי פשוט ונעלה מחישובי היגיון.

חז"ל לימדונו כי "רחמנא ליבא בעי", אין הקב"ה מביט במעשה הנתינה על היקפה וגודלה, כי אם בעיקר על מהותה, על הכוונה והרגש שבנתינה. כאשר הלב מלווה את הפעולה הוא מעלה את ערכה, והקב"ה שהוא בוחן כליות ולב הוא משלם ומוקיר על פי ערך מיוחד זה.

השמחה שבמעשה הטוב, הגישה, ההכנה והמחשבה המושקעת, הם המייפים את התוכן הפנימי, הם המעמיקים את האיכות של אותו המעשה והם המגדלים את משקלו הריאלי.

אם נדמה את חיינו למסע שבו אנו נוסעים בכלי רכב על פני מסלול בעל יעד מוצהר, נגלה שהשכל הוא המנוע המוביל, הבודק מהו הכיוון הנכון המהיר והקל כדי להגיע אל מחוז חפצינו. אך הלב המשמש כמצפן הוא ההגה המכוון והמעמיד על הפסים הנכונים.

הלב - ל"ב נתיבות, מהם נתיבי רחמים, אכזריות, אהבה, חמלה, גאוה, ענוה ועוד....

והמכונית נוסעת, נושאת משא ומבקשת להגיע אל היעד, והשאלה היא, מהם הנתיבים הנבחרים בהם בחרה לנסוע?

1. שמואל א' טז, ז

אלו הימים בהם עלינו לבוא חשבון ולא לדהור כסוס שוטף במלחמה, אלו הימים בהם אנו מבקשים כי יקוים בנו "ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה'"[2]. אם יסייע לנו הקב"ה ויסיר מאתנו את עורלת הלב, המעכבת, אז נצליח להתקדם בדרך המובילה לאהבת ה'.

אמרו רבותינו במסכת קידושין[3]:

"תני אבימי בריה דר' אבהו, יש מאכיל לאביו פסיוני [עוף חשוב ושמן] וטורדו מן העולם [שמראה לו צרות עיין על סעודתו] ויש מטחינו בריחיים [שהיא מלאכה קשה] ומביאו לחיי העולם הבא [שמכבדו בדברו בדברי ניחומין, מראה לו צורך השעה שאין מוצא אחר ווהלואי והיה ביכולתו לכבדו יותר]".

זוהי אחת הדוגמאות הממחישות עד כמה שונים כלי המדידה של בורא עולם. גם אם המעשה נראה גדול ורב רושם, הגישה הבלתי הולמת יכולה לטורדו מין העולם.

ולהיפך, גם אם המאמץ הוא קטן בממדיו ובעלותו הכספית, יכול הוא להביאו לחיים העולם הבא ולשכר הגנוז והנצחי.

הוא מה שאמרו חז"ל במסכת אבות[4]:

"אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם? רבי אליעזר אומר: עין טובה, רבי יהושע אומר: חבר טוב, רבי יוסי אומר: שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם"

וכל כך למה? משום שהכל תלוי בלב. כשם שהלב הטוב הוא מקור כל המעשים הטובים, כך הלב הרע הוא מקור כל הרע. כך גם אמר שלמה המלך - החכם מכל האדם: "מכל משמר נצור ליבך כי ממנו תוצאות חיים"[5]

מבאר ה'אבן עזרא': נצור ליבך מלהרהר רע. לא די שעליך לתקן את מעשיך הרעים, אלא עליך לעקור מן הלב את המחשבות הרעות, מבלעדי זה אי אפשר לעשות

2. דברים ל, ו
3. דף ל"א.
4. פרק ב משנה ט
5. משלי ד כג

מעשים טובים, השינוי חייב להתחולל פנימה, כי ממנו - מהלב תוצאות החיים, הוא – הלב, כמו מלך בגוף. ומהו השינוי שנחולל בלב? מהו הביטוי המעשי להוראה זו?

מצויים אנו בימים הדורשים מאתנו חיפוש ופשפוש במעשינו, ימים בהם יורדת הארה לעולם ומפיחה בנו התעוררות של קדושה.

לשם כך, יש לתפוס ערך מרכזי – משמעותי שישליך אור על כל חיינו, שיסייע בעדינו להגיע אל יום הדין טהורים, ערך זה הוא - **אהבת הרעים**.

במדרש רבה נאמר:

"רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה."

דרשו גם רבותינו במכילתא פרשת יתרו:

"ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו - שלא ילך פסיעה גסה. והרי זה קל וחומר מה אבנים שאין בהם דעת לא לרעה ולא לטובה, ציווה הקב"ה לא לנהוג בהם מנהג ביזיון, קל וחומר חברך שהוא בצלם א־לוהים, כמה צריך להיזהר מלבזותו."

אהבת רעים הוא ערך מרכזי, כך נאמר באבות[6] "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". את אותו רעיון מבטא הפסוק "ואהבת לרעך כמוך, אני ה'" וכי מה ענין אני ה' לאהבת הרע?

אלא שכאשר אדם נגמל מנטיות אנוכיות ושליליות ומפתח את תכונותיו החיוביות בכך הוא מקיים מצווה זו של אהבת הזולת ומשם הדרך פתוחה לאהבת ה'.

כך גם כתב רבי יעקב מדובנא בספרו אוהל יעקב: אדני התורה נוסדו על ב' אהבות על: "ואהבת את ה' אלוקיך" ועל "ואהבת לרעך כמוך".

כיוון שאהבת ה' היא רחוקה ונשגבה מבינת המוני העם, העניק לנו הקב"ה כלי קרוב וישים והוא לקיים את כל המצוות הכלולות ב"ואהבת לרעך כמוך" ועל ידי זה להגיע אל מעלת אהבת ה'.

6. אבות ג י

המצוות הכלולות באהבת הרע רבות הן, מצוות הוכח תוכיח את עמיתך, הענק תעניק לו, פתוח תפתח את ידך, לא תיקום, לא תיטור לא תחמוד וכו' במצוות אלו אנו מצווים כלפי כל אדם, יהיה זה הגדול שבגדולים או הפחות שבפחותים.

זהו גם כרטיס הכניסה לחתימת הדין ביום הכיפורים, שהרי נאמר במסכת יומא[7] "עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו".

מספרים על תלמידי הבעל שם טוב, ששאלוהו איך עושים תשובה שלימה לקראת הימים הנוראים? יעץ להם רבם להתחקות אחרי יהודי אחד. הלכו וראו מחזה נפלא יהודי זה עמד מול האש ובידו שני פנקסים ואמר:

ריבונו של עולם בפנקס הזה רשמתי את כל מה שחטאתי נגדך, ובעוונותי הרבים הרבה חטאתי, ובפנקס השני רשמתי כל מה שסבלתי, כל הצרות שבאו עלי בגזרתך. ועתה אני מוחל לך על כל מה שעשית לי ואתה אנא מחל לי גם על מעשי הרעים.

כך, אמר הבעש"ט, צריך האדם לנהוג ביחסים שבינו לבין חברו, למחול ולבקש מחילה, לשרוף כל מה שמפריד ביניהם ולבנות חומות חדשות של אהבה.

מלאכה זו אינה קלה – עבודת המידות היא עבודה קשה ומייגעת, אך אי אפשר לפסוח עליה, כי מידות לקויות מעמידות מחיצה בינינו לבין בוראנו, מרחיקות אותנו מה' יתברך.

ובכן, נתקדם לעבר ה' בימים אלו, "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב"[8], נסור מן הרע ואחר כך נעשה טוב, כפי שאמר ירמיהו הנביא: "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים"[9] יש לשרש את הקוצים והברקנים ואחר כך לזרוע כדי שתהיה תועלת בזריעה.

ונסיים בלשון הזהב של החזון איש זצ"ל המתאר את התמונה המדויקת בעבודת המידות:

> "שורש תיקון המידות הוא סור מרע, ונוח לו לאדם לקיים עשה טוב, אבל מין הקושי הוא לקיים סור מרע, יש מין האישים שהם עומדים הכן למסור שארית כוחם לטובת זולתם ליחיד ולציבור והם קפדנים ביותר! וכאשר פגע

7. פה:
8. ישעיהו נה ו
9. ד, ג

בהם אדם בדיבור קל, הם מתקצפים קצף חדל מעצור וידיהם קלות לחלק מהלומות רצח ואוי למי שפגע בהם, אי אפשר לרחוש כבוד לאדם הלזה, אחרי שזה הגבר לא עמל על תיקון מידותיו... אבל מהולל האיש החכם שעמל בשליטת הנפש על נטיות רוחו בטבעו..."

בואו חשבון – בוא נחשב חשבונו של עולם. נתרחק מחישובים צרים ואפלים המרחיקים אותנו מזולתנו ומבוראנו. ונזכה לשנה טובה ומבורכת.